

Hyvinvointityö ja järjestöt

Kuinka järjestöt löytävät paikkansa ja osallisuus toteutuu?

Pekka Puustinen, LT, MPH, TM
Perusterveydenhuollon yksikkö
e-mail: pekka.puustinen@kuh.fi
puh: 044 7179325

Pekka Partanen
Kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja
Sivistys- ja hyvinvointitoimiala
Iisalmen kaupunki

2019
Pohjois-Savo

Pohjois-Savon liitto tukee
maakunnan
menestystä

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

SOTE- ja maakuntaudistus

- SOTE- ja maakuntaudistus muuttaa merkittävästi hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen kenttää v. 2020 eteenpäin
- Nykyisen kuntapohjaisen järjestelmän sijaan vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä jakautuu usealle toimijalle:
  - Maakunta ja sen liikelaitos
  - SOTE-keskukset / suoran valinnan yhtiöt
  - Kunta
- **Järjestöillä on keskeinen rooli kansalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden kannalta.**
- **Kuinka järjestöt löytävät paikkansa muuttuvassa kentässä? Kuinka maakuntalaisten osallisuus toteutuu?**

Mikä muuttuu HYTEssä ja SOTEessa 2020?

MAAKUNNAN LIIKELAITOS

Henkilökohtainen budjetti

KUNTA

SOTE-KESKUKSET

(yksityiset ja maakunnan omistamat)

Terveyskeskuslääkäri   Erikoissairaanhoido   **Järjestöt?**
Palveluohjaus   Varhaiskasvatus
Perusopetus   Ruokapalvelut   Liikuntatoimi
Omahoitaja   Koulun- ja opiskeluterveydenhuolto   Nuorisotoimi
Fysioterapeutti   Sosiaali- ja terveysneuvonta ja ohjaus
Lastensuojelu   Vammais- ja kehitysvamma palvelut   Kulttuuri ja vapaa-aika
Koulupsykologit ja koulukuraattorit
Kaavoitus   Hammashuolto   Vanhuspalvelut   Lastenneuvola

Kunta HYTE-työssä

- Miksi kuntaa enää kiinnostaisi HYTE-työ jatkossa?
  - ”Jos työssä epäonnistutaan, maakunta maksaa viulut”
  - ”Saako siihen rahaakaan?”
- Lain mukaan kunta edelleen päävastuussa!
- Osa kuntien valtionosuuksista sidotaan HYTE-kertoimeen

Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät ja rakenteet (järjestämislaki 7 §)

- **Seuraa** asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin
- **Raportoi** kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain
- **Valmistele** valtuustolle **hyvinvointikertomuksen** kerran valtuustokaudessa
- **Asettaa tavoitteet ja toimenpiteet** hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuen
- **Toteuttaa** päätösten vaikutusten **ennakkoarviointia**
- **Nimeää vastuutahot** hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen
- Tekee **yhteistyötä** maakunnan ja muiden kunnassa toimivien tahojen kanssa (ml. järjestöt)

Kuntien Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa - Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 14 §

- Tarkoituksena korvata **kunnalle** asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien tehtävien kustannuksia sekä kannustaa niihin
- Kerroin perustuu
  - peruskoulutukseen,
  - liikuntaan ja
  - kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamiseen
- Kunta voi omalla toiminnallaan vaikuttaa
  - Kunnan toimintaa kuvaavat toiminnalliset indikaattorit (29 kpl)
  - Toiminnan tulosta ja aikaansaattua muutosta osoittavat tulosindikaattorit (8 kpl)
- Lisäosan suuruus noin 57 milj.€
- Puolet rahoitetaan vähentämällä vastaava määrä maakuntien rahoituksesta
- lisäosassa Hyte-kerroin pyritty jo huomioimaan kaupungin strategisissa tavoitteissa ja talousarviotavoitteissa

HYTE-kertoimen indikaattorit: Toiminta

- **Perusopetus (10 kpl)**
  - Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden ja koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus tehdään koulussa kolmen vuoden välein
  - Opettajien, psykologin ja kuraattorin henkilöstömitoitus suhteessa oppilasmäärään
    - Vähintään 16 tuntia viikossa työskentelevien opettajien lukumäärä/100 oppilasta
    - Koulupsykologin työpanos/100 oppilasta
    - Koulukuraattorin työpanos/100 oppilasta
  - Häiriöiden ja ongelmatilanteiden ehkäisy, puuttuminen ja seuranta
    - Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulun tasolla
    - Koulussa on yhteisesti sovittu käytäntö tai menettelytapa koulutapaturmien ennaltaehkäisemisestä.
  - Koulupäivän liikuntaa lisäävien toimenpiteiden toteuttaminen
    - Oppilaita aktivoidaan koulumatkaliikuntaan
    - Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit
  - Kouluruokailun järjestämisessä tehtävä yhteistyö ja kouluruokailusuosituksen noudattaminen
    - Koulussa noudatetaan kouluruokailusuositusta (Valtion ravitsemusneuvottelukunta 2017) koululounaan ja välipalojen järjestämisessä.
    - Koulun opetussuunnitelmassa kuvataan kouluruokailun järjestämisessä tehtävä yhteistyö ruokailusta vastaavan keittiöhenkilökunnan kanssa.

HYTE-kertoimen indikaattorit: Toiminta

- **Liikunta (10 kpl)**
  - Kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden ja liikuntapalvelujen käytön seuranta ja raportointi luottamushenkilöjohdossa
    - Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta seurataan vähintään joka toinen vuosi
    - Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain hyvinvointikertomuksessa
  - **Kuntalaisten ja liikuntatoimen välisen yhteistyön toteuttaminen esim. asiakaspalautteet**
    - Liikuntaseurojen ja yhdistysten sekä kunnan yhteinen asiantuntijaelin kokoontuu säännöllisesti
    - Seurojen, yhdistysten ja kunnan yhteiskokous järjestetään säännöllisesti
    - Kunta toteuttaa liikuntapaikkojen tai -palveluiden käyttäjille asiakaspalautekyselyjä vähintään joka toinen vuosi
  - Kunnassa järjestetyt liikkumisryhmät ja liikuntaneuvonta
    - Kohdennettuja liikkumisryhmiä järjestetään liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella olevat lapset ja nuoret
  - Liikunnan poikkihallinnollisen yhteistyön toteuttaminen kunnassa
    - Viimeksi laadittuun kunnan hyvinvointikertomukseen sisältyy kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta
    - Kunnassa on määritetty, mikä hallintokunta koordinoi terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa kokonaisuutena.
    - Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat ovat osallistuneet lautakuntapäätösten vaikutusten ennakoarviointiin (EVA).
    - Kunnassa toimii poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä

HYTE-kertoimen indikaattorit: Toiminta

- **Kuntajohto (9 kpl)**
  - Laaja **hyvinvointikertomus** laadittu kerran valtuustokaudessa
  - Kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveydentilan seuranta ja raportointi luottamushenkilöjohdossa
    - Kuntalaisten elintapoja ja niissä tapahtuneita muutoksia raportoidaan valtuustolle vuosittain.
  - Paikallisen turvallisuussuunnitelman laatiminen ja käsittely kunnan luottamushenkilöjohdossa
    - Paikallisen turvallisuussuunnitelman perusteella on päätetty toimenpiteistä luottamushenkilöjohdossa.
  - Hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen seurannan tavoitteet ja mittarit toiminta- ja taloussuunnitelmassa
    - Kunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa on määritelty mittarit/tunnusluvut, joilla väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista seurataan.
  - Kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutumista on arvioitu tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa kerran valtuustokaudessa
  - Hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen johtamisvastuu ja poikkihallinnollisen yhteistyön toteuttaminen
    - Kuntaan on erikseen **nimetty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelija**, koordinaattori, asiantuntija tms.
  - Kunnan hyvinvointitavoitteiden toteutuminen on huomioitu tälle valtuustokaudelle laaditussa investointiohjelmassa
  - **Kuntalaisten osallisuuden edistäminen**
    - Kunnassa toimii hallituksen tai valtuuston asettama lapsiparlamentti
    - Kuntalaiset osallistuvat palveluiden kehittämiseen ja suunnitteluun asiakasraatien tai foorumien kautta

Kuinka HYTE- ja järjestötyö voitaisiin järjestää?

1. Kuntiin

- Hyvinvoinnin- ja terveydenedistämisen (HYTE) ryhmä ja HYTE–koordinaattori
- Kunnallinen **järjestöjen yhteistyöelin** ("järjestöraati"), lisäsalissa käynnistetty syksyllä 2017 järjestöfoorumi, mukana koko järjestökenttä
- Kunnallinen **järjestökoordinaattori**
  - Pienessä kunnassa sama henkilö kuin HYTE-koordinaattori?

2. Maakuntaan

- Virallinen ja edustuksellinen **osallisuus- ja järjestöneuvosto**
- Kaikkien järjestöjen yhteinen **järjestöfoorumi**
- Maakunnalle **osallisuus- ja järjestökoordinaattori**

3. Osallisuus- ja järjestösuunnitelma

- Tulisi valmistua vuoden 2018 aikana

Järjestöjen rooli ja osallisuus lisäalassa

- Palvelujen tuottaminen: esim. sote + tukipalvelut ja kulttuuri- ja vapaa-ajanpalvelut
- Liikuntapaikkojen ja –alueiden ylläpitäminen, esim. Parkatin moottorirata, Luunimen tenniskentät, Hanhilammen ampumakeskus
- Sopimuspohjainen, vastikkeellinen palvelujen tuottaminen, esim. lasten- ja nuorten liikunta, etsivä nuorisotyö
- Järjestötoiminta lisäalassa perustuu suurilta osin vapaaehtoistyöhön
- Liikunta- ja nuorisjärjestöt ovat pääsääntöisesti ns. kasvattajaseuroja, avustusten ja vuorojen jaossa painotus alle 18-vuotiaissa

Järjestöavustukset lisäalnessa

Sivistys- ja hyvinvointitoimialan avustukset, yhteensä 191 600 €

- liikunta- ja nuorisjärjestöt, kylätoimikunnat n. 45 yhdistystä
- vammaisjärjestöt, n. 15 yhdistystä
- kulttuurijärjestöt, n. 20 yhdistystä

Kaupunginhallituksen avustukset yhteensä 145 000 €

- yhteensä n. 50 yhdistystä (eläkeläisjärjestöjä, luonnonystävät, kylätoimikunnat, MLL...)
- osalla järjestöillä merkittävä rooli sosiaali- ja terveydenhuoltoa tukevan ja ennaltaehkäisevän toiminnan järjestämisessä, esim. Päiväkeskus Pysäkki ja Mielenterveystuki ry

Uutena avustusmuotona 2018 tapahtumatukiavustus / KH

Maakunnan poikkihallinnollinen HYTE-ryhmä

1. Maakunnan konsernihallinnon edustus
2. Maakunnan liikelaitoksen edustus
3. Kuntakentän edustus

Maakunnan HYTE-koordinaattorit

Ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö

Toiminta- ja työkyvyn ylläpito

Ympäristön terveys ja arjen turvallisuus

Hyvinvointitiedolla johtaminen
(alueellinen hyvinvointikertomus)

Osallisuus- ja järjestöasiat

Ehkäisevän mt- ja päihdetyön verkosto

HYTE-koordinaattorien verkosto

Osallisuus- ja järjestöneuvosto

Järjestöfoorumi

Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön koordinaattori

Kunnan HYTE- ja järjestö-koordinaattori(t)

Kunnallinen järjestöraati

Järjestö

Järjestö

Järjestö

Kunta

Kunnan HYTE-ryhmä

Kunnan hyvinvointitoimijat

Varhaiskasvatus ja opetus

Tekninen toimi

Liikunta- ja kulttuuri

Nuorisotoimi

Oppilashuolto jne

Maakunnan liikelaitoksen palvelutuotanto

SOTE-keskukset
(yksityiset ja julkiset)